

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU MÄÄRUS (kuues koda)

1. september 2021 *

Eelotsusetaotlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikli 53 lõige 2 – ELTL artikkel 267 –
Notari asendaja – Mõiste „liikmesriigi kohus“ – Kriteeriumid –
Eelotsusetaotluse vastuvõetamatus

Kohtuasjas C-387/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel zastępca notarialny w Krapkowicachi (Krapkowices tegutseva notari asendaja, Poola) 3. augusti 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 12. augustil 2020, menetluses, mille algatamist taotles

OKR,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud C. Toader (ettekandja) ja N. Jääskinen,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,
- Ungari valitsus, esindajad: M. Z. Fehér ja Z. Biró-Tóth,
- Euroopa Komisjon, esindajad: S. L. Kaléda ja M. Wilderspin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi põhistatud määrusega vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 53 lõikele 2,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: poola.

määruse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (ELT 2012, L 201, lk 107; edaspidi „pärimismäärus“), artikleid 22 ja 75.
- 2 Taotlus on esitatud menetluses, mille algatamiseks esitas Poolas elav Ukraina kodanik ja selle liikmesriigi territooriumil asuva eluaseme kaasomanik OKR avalduse *zastępa notarialny w Krapkowicachi* (Krapkowices tegutseva notari asendaja, Poola) (edaspidi „notari asendaja“) keeldumise peale koostada notariaalselt tõestatud testament, mille kohaselt põhikohtuasjas kõnealusele pärimisasjale kohaldatav õigus on Ukraina õigus.

Õiguslik raamistik

Pärimismäärus

- 3 Pärimismääruse artikli 22 „Õiguse valik“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Isik võib pärimisasjale kui tervikule kohaldatavaks õiguseks valida selle riigi õiguse, mille kodanik ta on valiku tegemise ajal või surma hetkel.

Isik, kellel on mitu kodakondsust, võib valida ükskõik millise riigi õiguse, mille kodanik ta on valiku tegemise ajal või surma hetkel.

2. Valik tehakse sõnaselgelt surma puhuks tehtud korralduse vormis või see peab nähtuma kõnealuse korralduse tingimustest.“
- 4 Määruse artikli 75 „Seos kehtivate rahvusvaheliste konventsioonidega“ lõikes 1 on sätestatud:
„Käesolev määrus ei piira selliste rahvusvaheliste konventsioonide kohaldamist, mille osalisteks käesoleva määruse vastuvõtmise ajal on üks liikmesriik või mitu liikmesriiki ning mis käsitlevad käesoleva määrusega reguleeritud küsimusi.“

Poola õigus

- 5 14. veebruari 1991. aasta notariaadiseaduse (ustawa Prawo o notariacie; *Dz. U.* nr 22, jrk-nr 91) põhikohtuasjale kohaldatavas redaktsiooni (edaspidi „notariaadiseadus“) artiklis 81 on ette nähtud, et „notar keeldub õigusvastase ametitoimingu tegemisest“.
- 6 Selle seaduse artiklis 82 on sätestatud:
„Isikut, kellele notar ametitoimingu tegemisest keeldus, teavitatakse õigusest keeldumine vaidlustada ja selle õiguse teostamise korrast. See isik võib ühe nädala jooksul alates notari ametitoimingu tegemisest keeldumise kuupäevast taotleda kirjalikult keeldumise põhjuste esitamist ja nende talle teatavastegemist. Notar esitab põhjendused ühe nädala jooksul alates taotluse saamise kuupäevast.“

7 Selle seaduse artiklis 83 on ette nähtud:

„1) Iga huvitatud isik võib ühe nädala jooksul alates keeldumise põhjustest teatavakstegemisest või juhul, kui ta ei ole sellekohast taotlust esitanud keeldumise põhjustest teatavakstegemiseks ette nähtud tähtaja jooksul, alates kuupäevast, millal talle keeldumisest teatati, esitada avalduse notari ametitoimingu tegemisest keeldumise peale Sąd Okręgowyle [regionaalne kohus, Poola] selle notari büroo asukohas, kes keeldub notari ametitoimingu tegemisest. Avaldus esitatakse nimetatud notari kaudu.

1a) Lõikes 1 nimetatud notar peab avaldust menetlema ühe nädala jooksul ja esitama kohtule lisaks avaldusele oma seisukoha ning tegema selle teatavaks asjaomasele isikule, välja arvatud juhul, kui keeldumise põhjused on juba esitatud ja sellele isikule teatavaks teinud.

1b) Kohus vaatab avalduse läbi kohtuistungil, kohaldades nõuetekohaselt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Kodeks postępowania cywilnego) sätteid, mis käsitlevad hagita menetlusi.

2) Kui notar leiab, et avaldus on õiguspärane, võib ta ametitoimingu teha ning sellisel juhul ta avaldust ei menetle.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 8 OKR palus Krapkowices tegutsevalt notari asendajalt notariaalselt tõestatud testamendi koostamist, mis sisaldab tingimust, mille kohaselt on pärimisasjale kohaldatav õigus Ukraina õigus.
- 9 Asjaomane notari asendaja keeldus pärimismääruse artiklite 22 ja 75 ning Poola Vabariigi ja Ukraina vahelise 24. mai 1993. aasta lepingu õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil- ja kriminaalasjades (umowa bilateralna o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych, edaspidi „Poola-Ukraina leping“) alusel nimetatud akti koostamisest.
- 10 Vastavalt notariaadiseaduse artikli 83 lõikele 1 esitas OKR taotletud dokumendi väljastamisest keeldumise peale sama notari asendaja kaudu Sąd Okręgowy w Opolule (Opole regionaalne kohus, Poola) avalduse.
- 11 Käesolevas menetluses väidab notari asendaja, et ta peab esimeses astmes kontrollima oma keeldumisotsust, milles ta leidis, et taotletud notari ametitoiming on õigusvastane. Notari asendaja märgib aga, et ta ei saa seda kontrolli tõhusalt tagada, kui kohtuasjas, mille peamine ese on liidu õiguse tõlgendamine, nagu käesoleval juhul, ei saa ta Euroopa Kohtule eelotsusetaotlust esitada.
- 12 Notari asendaja kvalifitseerimise kohta „kohtuks“ ELTL artikli 267 tähenduses märgib ta sisuliselt, et ta on erapooletu ja sõltumatu asutus poolte suhtes, kes taotleavad temalt notari ametitoimingu tegemist, et sellega antav õiguskaitse on siduv ja et kontroll, mida ta ametitoimingu tegemisest keeldumise üle teeb, on samuti püsiv.

13 Nendel asjaoludel otsustas zastępca notarialny w Krapkowicach (Krapkowices tegutseva notari asendaja, Poola) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas [pärimismääruse] artiklit 22 tuleb tõlgendada nii, et isikul, kes ei ole Euroopa Liidu kodanik, on samuti õigus pärimisasjale, kui tervikule kohaldatavaks õiguseks valida oma riigi õigus?
2. Kas [pärimismääruse] artiklit 75 koostoimes artikliga 22 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel sõlmitud kahepoolne leping ei reguleeri pärimisõiguse valikut, vaid määrab kindlaks pärimisasjades kohaldatava õiguse, võib selle kahepoolse lepinguga seotud liikmesriigis elav kolmanda riigi kodanik kohaldatavat õigust valida?

Eelkõige:

- kas kahepoolne leping kolmanda riigiga peab sõnaselgelt välistama konkreetse õiguse valiku või piisab sellest, et see üksnes reguleerib pärimisõigust, kasutades selleks, et tuvastada lepingu artiklite ülimuslikkus [pärimis]määruse artikli 22 suhtes, objektiivseid kriteeriume?
- kas vabadus valida pärimisõigust ja ühtlustada kohaldatavat õigust õiguse valiku teel – vähemalt ulatuses, mille liidu seadusandja on näinud ette [pärimis]määruse artiklis 22 – on üks liidu raames tsiviil- ja kaubandusajades tehtava õiguslase koostöö aluseks olevaid põhimõtteid, mida ei või rikkuda ka juhul, kui kohaldatakse kolmandate riikidega sõlmitud kahepoolseid konventsioone, mis on ülimuslikud [pärimis]määruse suhtes?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 14 Euroopa Kohtu presidendi 2. oktoobri 2020. aasta otsusega, mis võeti vastu kohtujuristi ja ettekandja-kohtuniku arvamuse alusel, esitati notari asendajale teabetaotlus. Selle taotlusega paluti tal täpsustada teatavaid aspekte, mis puudutavad tema ülesandeid põhikohtuasjas käsitletavas menetluses ja mille eesmärk on teha kindlaks, kas ta on käesoleval juhul „kohus“ ELTL artikli 267 tähenduses.
- 15 Notari asendaja märkis oma 16. oktoobri 2020. aasta vastuses seoses oma kolmanda isiku staatusega Sąd Okręgowys (regionaalne kohus), et selles menetluses ei ole poolteks mitte „hageja“ ja „kostja“, vaid „menetlusosalised“. Mis puudutab seda, kas notar tunnistatakse menetluses pooleks või mitte, siis on praktika erinev nii eri regionaalsete kohtute kui ka nende kohtute sama kolleegiumi eri kohtukoosseisude lõikes. Igal juhul ta väidab, et isegi kui kohus tunnistab notari „menetlusosaliseks“, on sellel ametikandjal „avalikul usaldusel põhineva kutseala esindaja“ staatusest tulenev roll, ta peab tegutsema avalikes huvides ning olema sõltumatu ja erapooletu.
- 16 Mis puudutab tema sisemist sõltumatust ning tema kui kolmanda isiku staatust asutuse suhtes, kes võtab vastu otsuse, mis võidakse edasi kaevata, siis märgib notari asendaja, tuginedes vastavalt 21. jaanuari 2020. aasta kohtuotsusele Banco Santander (C-274/14, EU:C:2020:17, punkt 61) ja 16. septembri 2020. aasta kohtuotsusele Anesco jt (C-462/19, EU:C:2020:715, punkt 40), et õiguse ennetava rakendamise üheski etapis ei lahenda ta asja, milles ta oleks menetlusosaline, ning ühelgi hetkel ei ole tal omaenda huvi selle asja lahendamise vastu, kuna erapooletuse kohustuse rikkumine on raske distsiplinaarsüütegu. Tegemist on nimelt täiendavate menetlustega õigusriigi kaitseks, mis ei aseta asja eest vastutavat ametiasutust menetluse pooltega samale tasemele.

- 17 Lisaks väidab notari asendaja, et kuigi pärimismenetluse poolte suhtes kehtib põhimõte, et notari valik notariaalakti koostamiseks on vaba, tuleb avaldus notari ametitoimingust keeldumise peale tingimata esitada samale notarile, kes on toimingust keeldunud, ning viimane peab võtma notariaadiseaduse artikli 83 lõigetes 1a ja 2 ette nähtud meetmed.

Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

- 18 Vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 53 lõikele 2 võib Euroopa Kohus, juhul kui ta ei ole ilmselgelt pädev hagi läbi vaatama või kui hagi on ilmselgelt vastuvõetamatu, pärast kohtujuristi ärakuulamist ja ilma menetlust jätkamata lahendada kohtuasja põhistatud määrusega.
- 19 Käesolevas kohtuasjas tuleb kohaldada seda sätet.
- 20 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika järgi on ELTL artiklis 267 sätestatud menetlus Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö vahend, mille abil annab Euroopa Kohus liikmesriikide kohtutele liidu õiguse tõlgenduse, mis on vajalik nende menetluses olevate vaidluste lahendamiseks (25. aprilli 2018. aasta kohtumäärus Secretaria Regional de Saúde dos Açores, C-102/17, EU:C:2018:294, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 21 Eelnevast tuleneb, et selleks, et eelotsusetaotluse esitanud organ võiks eelotsusemenetluse raames Euroopa Kohtu poole pöörduda, peab ta olema käsitatav „kohtuna“ ELTL artikli 267 tähenduses, mida Euroopa Kohus peab kontrollima.
- 22 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võtab Euroopa Kohus, hinnates, kas eelotsusetaotluse esitanud organ kujutab endast „kohut“ ELTL artikli 267 tähenduses – küsimus, mis kuulub üksnes liidu õiguse valdkonda –, arvesse järgmisi asjaolusid: organi asutamine seaduse alusel, alalisus, otsuste kohustuslikkus, menetluse võistlevus, õigusnormide kohaldamine selle organi poolt ning tema sõltumatus (16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus Margarit Panicello, C-503/15, EU:C:2017:126, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 23 Selleks et teha kindlaks, kas liikmesriigi organit tuleb pidada „kohtuks“ ELTL artikli 267 tähenduses, on vaja kontrollida, mis laadi ülesandeid ta täidab konkreetses õiguslikus kontekstis, millega seoses ta Euroopa Kohtu poole pöördub, et teha kindlaks, kas tegemist on poolelioleva vaidlusega ja kas see organ peab vastava menetluse raames tegema kohtuotsuse jõudu omava lahendi (vt selle kohta 16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus Margarit Panicello, C-503/15, EU:C:2017:126, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 24 Eelotsusetaotluse esitanud organit, kes vastab küll teistele Euroopa Kohtu praktikast tulenevatele tingimustele, kuid kes ei pea lahendama vaidlust, ei saa pidada kohtulikku ülesandeid täitvaks (14. juuni 2001. aasta kohtuotsus Salzmann, C-178/99, EU:C:2001:331, punkt 15, ning 24. märtsi 2011. aasta kohtumäärus Bengtsson, C-344/09, EU:C:2011:174, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 25 Käesolevas kohtuasjas nähtub toimikus olevatest materjalidest aga, et notari asendaja ei pea lahendama vaidlust ega tegema kohtuotsuse jõudu omavat lahendit, mistõttu ta ei täida kohtulikku ülesandeid.

- 26 Nimelt notariaadiseaduse artikli 81 kohaselt on notar kohustatud hindama temalt taotletud notariaalakti õiguspärasust ja kui ta tuvastab selle akti nõuetevastasuse, siis keeldub notar seda koostamast. Selle seaduse artikli 81 lõike 1 kohaselt võib keeldumise peale esitada avalduse üldkohtusse sama notari kaudu, kes tegi keeldumisotsuse. Selles menetluse esimeses etapis on notaril omaenda keeldumisotsuse kontrollimise pädevus.
- 27 Nagu nähtub notariaadiseaduse artikli 83 lõigetest 1a ja 2 ning nagu kinnitas Poola valitsus oma kirjalikes seisukohtades, võib notar menetluses, mis on algatatud keeldumise peale taotletud notariaalakt koostada, notariaalakti koostada, kui ta leiab, et avaldus on põhjendatud, vaadates oma keeldumisotsuse uuesti läbi, või ta jääb oma seisukoha juurde, saates asja arutamiseks edasi Sąd Okręgowy (regionaalne kohus) ja esitades kohtule oma seisukoha, et selle saaks läbi vaadata.
- 28 Järelikult ei tee notar ühtegi kohtulikku laadi lahendit ei siis, kui ta jätab oma keeldumisotsuse muutmata, ega ka juhul, kui ta leiab, et avaldus on põhjendatud.
- 29 Nagu Euroopa Komisjon oma kirjalikes seisukohtades märkis, ei ole võimalusel muuta keeldumisotsust sellise menetluse tunnuseid, mille eesmärk on kohtulikku laadi lahendi tegemine. Nimelt kontrollib notar käesoleva kohtumääruse punktids 26 ja 27 kirjeldatud hindamise raames omaenda otsust osas, mis puudutab tema arvamust sellise notariaalakti õiguspärasuse kohta, nagu hageja üldkohtusse esitatud avalduses taotles, võttes arvesse argumente, mille hageja esitas tema taotlusele antud eitava vastuse kohta.
- 30 Järeldust, et notar ei täida Poolas kohtulikke ülesandeid, ei sea kahtluse alla asjaolu, et Poola menetlusõiguse kohaselt tegutseb notar „esimese astme“ organina. Nimelt, nagu on meenutatud käesoleva kohtumääruse punktis 22, kuulub selle hindamine, kas eelotsusetaotluse esitanud organ on „kohus“ ELTL artikli 267 tähenduses, üksnes liidu õiguse kohaldamisalasse, ilma et seejuures võetaks arvesse riigisisest määratlust. Lisaks nähtub toimikust, et kui notar kontrollib oma keeldumisotsust notariaalakti koostamiseks, ei lahenda ta vaidlust, vaid ta peab uuesti kontrollima akti koostamise taotluse vastavust tingimustele, mis on taotletava notariaalakti koostamiseks seaduses ette nähtud. Selline vahemenetlus meenutab halduskaebust, mille raames notar peab oma otsuse uuesti läbi vaatama ja vajaduse korral koostama taotletud notariaalakti enne kohtu poole pöördumist.
- 31 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka asjaolu, et pärimismääruse artikli 3 lõikes 2 on täpsustatud, et selle määruse kohaldamisel hõlmab mõiste „kohus“ mitte üksnes kõiki kohtuasutusi, vaid kõiki teisi asutusi ja õigusala töötajaid, kellel on pädevus menetleda pärimisasju, kes täidavad kohtulikke ülesandeid ning kes vastavad samas sättes kehtestatud tingimustele (16. juuli 2020. aasta kohtuotsus E. E. (kohtualluvus ja pärimisele kohaldatav õigus), C-80/19, EU:C:2020:569, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika), kuna selle määruse artikli 3 lõikes 2 määratletud mõiste on laiem kui ELTL artiklis 267 ette nähtud sama mõiste.
- 32 Lisaks ei ole keeldumisotsust uuesti läbivaatav notar „kolmas isik“ selle asutuse suhtes, kes võttis vastu otsuse, mille peale kaebus on esitatud, mis on väga oluline selleks, et asjaomast asutust saaks kvalifitseerida „kohtuks“ ELTL artikli 267 tähenduses vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale (21. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Banco de Santander, C-274/14, EU:C:2020:17, punkt 62 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 16. septembri 2020. aasta kohtuotsus Anesco jt, C-462/19, EU:C:2020:715, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika). Seda tõlgendust ei lükka ümber asjaolu, et asjaomase notari asendaja sõnul on isegi siis, kui asja menetlev kohus peab notarit „menetlusosaliseks“, notaril avalikul usaldusel põhineva kutseala esindaja roll, mistõttu ta on jätkuvalt kohustatud tegutsema avalikes huvides.

- 33 Peale selle, mis puudutab notari asendaja argumenti selle kohta, et notar saab talle pandud kontrolliülesannet tõhusalt täita ainult siis, kui kohtuasjas, mille peamine ese on liidu õiguse kohaldamine, on tal võimalik esitada eelotsuse küsimus, siis väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võimaldab otsuste kohtusse edasikaebamise võimalus igal juhul tagada ELTL artiklis 267 ette nähtud eelotsusetaotluste esitamise mehhanismi tõhususe ning liidu õiguse ühetaolise tõlgendamise, mille kindlustamine on aluslepingu nimetatud sätte eesmärk (vt selle kohta 31. jaanuari 2013. aasta kohtuotsus *Belov*, C-394/11, EU:C:2013:48, punkt 52).
- 34 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades ei saa notari asendajat käesoleva eelotsusetaotluse seisukohast kvalifitseerida „kohtuks“ ELTL artikli 267 tähenduses.
- 35 Sellest järeldub, et *Zastępcza notarialny w Krapkowicach* (*Krapkowices* tegutseva notari asendaja, *Poola*) esitatud eelotsusetaotlus tuleb tunnistada ilmselgelt vastuvõetamatuks.

Kohtukulud

- 36 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud organis pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse tema.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

Zastępcza notarialny w Krapkowicach (Krapkowices tegutseva notari asendaja, Poola) eelotsusetaotlus on ilmselgelt vastuvõetamatu.

Allkirjad